

KOZA

France Prešeren^{*}

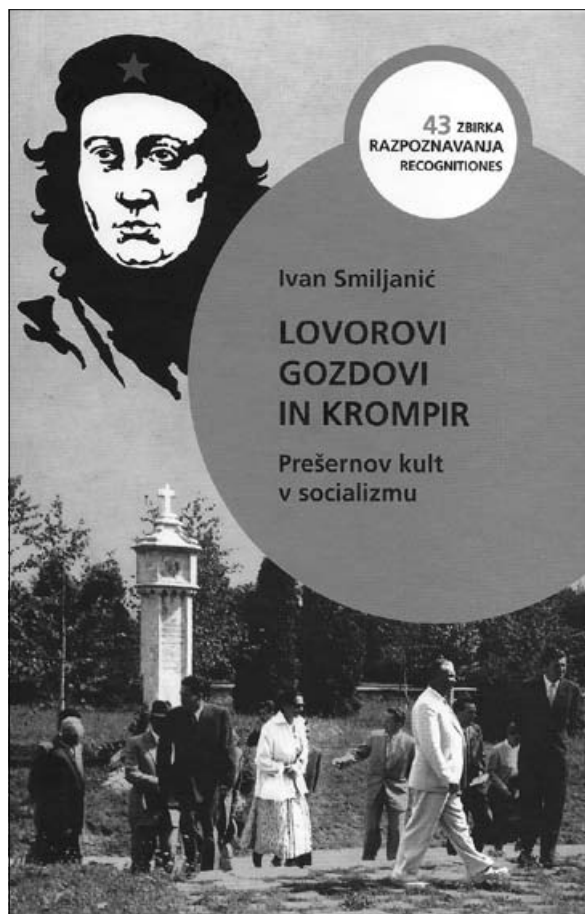
Ivan Smiljanić, *Lovorovi gozdovi in krompir: Prešernov kult v socializmu*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2021. (Zbirka Razpoznavanja/Recognitiones; 43); 267 strani.

Polletno predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije se je svečano začelo ob pljuskanju Prešernovega Povodnega moža pod Blejskim otokom, na letališču pa so v čast visokim gostom zazveneli »vsi naródi, ki hrepene dočakat' dan« taistega avtorja. Manjkalo je le malce zanimivega in iskriivega branja o častnem gostu samem, a brez skrbi, za to poskrbi naš listič.

Ivan Smiljanić, zgodovinar mlajše generacije, sicer pa Prešernov »rojak« iz Kranja, je pesnikov duh vsrkaval že od malih nog, strmél nad bolj ali manj bizarnimi idejami svojih someščanov in tvorcev prešernega Disneylanda, v tem projektu pa združil prijeto s koristnim in se podal na popotovanje v jedro Prešernovega kulta. Pri tem početu je resda izhajal iz svojega domačega okolja, a je zgodbo znal spretno in tekoče časovno in prostorsko razširiti na čas od pesnikove smrti do moderne dobe, krajevno pa na celoten slovenski prostor.

Avtor je – z mislijo na najširše kroge bralcev – začel z genezo ustvarjanja pesniških kultov od Homerja, Petrarce, Shakespearja in stanovalcev pariškega Panteona do ruskih velikanov peresa ..., ki so bili za našo zgodbo pomembni kasneje. 19. stotje je bilo ravno pravi čas, da se oprimemo primer- nih sidrišč svoje nacionalne samozavesti, (narodi brez imenitnih vojakov in zavojevalcev) pa smo primeren material našli v stanovalcih Parnasa. Prešeren je to postal kljub kakšni privzdignjeni obrvi (Bleiweisa) in kakemu zelo rezerviranemu odzivu (Cerkve). A poti nazaj ni bilo več – Prešeren, ki je imel že sam precej visoko samopodobo (o sebi, bi lahko dodal Sebastjan Cimerotič), je najprej z lah-

* Kmetijska obdelovalna zadruga France Prešeren je delovala v Bregu ob Savi. Opomba na str. 13.

koto opravil z neposredno konkurenco (Koseskim), ki ga dandanes poznajo zgolj stremuške študentke slavistike, za njim pa še z vsemi učenjaki, rimarji, malarji in arhitekti, kar jih je kdaj živelo od piskača iz Divjih bab do danes. Cena za to kanonizacijo je bila seveda primerno mefistovsko zabeljena – Franceta so poplegli na Prokrustovo posteljo in iz njega po potrebi delali naprednjaka, pobožnjaka, revolucionarnega demokrata, protokomunista ali vsaj vernika diamata, vohljali za njegovimi pijanskimi ekscesi ter nezakonskimi otroki, da ne omenjamo naravnost bolestne želje po tem, da bi ga izgrebli, premerili, presvetili in nato preselili v kakšno bolj reprezentativno zadnje počivališče. V zameno za ta deranzma je sicer dobil kakšen obisk (med drugim Aleksandra Karađorđevića in tovariša Tita), svojo brigado (mladinsko delovno in tudi tisto »pravo«), mesto na odrih mitingov in proslav, nagrade in celo svojega »jurja« s precej kratkim rokom trajanja, in (namesto lastne gore?) nazadnje figo (oblito s čokolado). Čeprav je Prešeren nekakšen človeški ekvivalent Triglava – vedno tukaj in vedno naš, pripravljen, da ga s širokim zamahom, kakor škisa, vr-

žemo na mizo in poberemo »štih« svojih »zopernikov« –, pa njegovo oboževanje kljub vsemu doživlja svoja nihanja – vrhunci sovpadajo s pomembnimi obletnicami rojstva in smrti ter prelomnicami njegovega narodiča (prvo zedinjenje z jugoslovanskimi brati, druga svetovna vojna, obdobje izgradnje nove družbe in človeka in nazadnje še »povratak« Slovencev v Evropo). Ob teh priložnostih radi na grmado oboževanja vržemo še kakšno poleno, in gorje mu, kdor tedaj stoji ob strani.

Po navadi imamo pri govorjenju o mitih in kultih v mislih zlasti njihov simbolični in narodno mobilizacijski pomen, v času, ko »le petica dá ime sloveče« pa moramo sumničavo ošvrkniti tudi finančni motiv vseh prevnetih prodajalcev podobic in božjih poti. In tudi to je eno izmed sporočil te vsekakor zanimive in privlačne knjige, ki včasih pove več o nas samih, kakor o Njemu.

Aleksander Žižek